

A.C. Baantjer

De Cock

en de zorgvuldige moordenaar

De Fontein

1

Het was precies zevenentwintig minuten na middernacht toen Juliette van der Wheere werd gevonden. Ze lag op haar rug in de vrijwel haakse bocht van de smalle Leidekkerssteeg, vreemd, verkrampt, met opgetrokken knieën. De enige straatlantaarn in de steeg wierp een gelig licht op het bleke gezicht, waarin de felrode mond in een uitdrukking van opperste verbazing was verstarde.

Rechercheur De Cock van het aloude politiebureau aan de Amsterdamse Warmoesstraat keek vanuit de hoogte op haar neer. Zijn scherpe blik gleed langs het blonde haar, de lange, slanke hals en de lakleren handtas bij haar rechterschouder. Hij schoof zijn oude, vilten hoed wat naar achteren en krabde op zijn voorhoofd. Er was iets wat hem hinderde, wat niet paste in het beeld. Hij had in zijn lange loopbaan bij de recherche honderden mensen gezien die een gewelddadige dood waren gestorven. De jaren hadden hem gevoelig gemaakt voor storingen, afwijkingen in het patroon.

De jonge Vledder knielde bij het hoofd en onderzocht met zijn zaklantaarn de lange slanke hals. ‘Gewurgd,’ zei hij toonloos. De Cock knikte traag, afwezig. De grijze speurder worstelde nog steeds met een gevoel van onbehagen. Het beeld van de vrouw hield hem vast, intrigeerde hem. Hij bleef kijken, combinerend, deducerend, koortsig op zoek naar de storende dissonant in het schrille akkoord van de dood.

Vledder kwam weer overeind. ‘Jammer,’ zei hij hoofdschuddend. ‘Het is een mooie jonge vrouw.’

De Cock keek hem van terzijde aan. ‘Je bedoelt: te jong en te mooi om te sterven.’

Vledder knikte. ‘Vind je niet?’

De Cock plooidde zijn gezicht in een wrange grijns. ‘De moordeenaar dacht er blijkbaar anders over.’

Vledder veegde met zijn zakdoek het zweet van zijn voorhoofd.

Hij had lang niet zoveel ervaring als zijn oudere collega. De confrontatie met een gewelddadige dood verbijsterde hem nog, maakte hem warm en koud tegelijk. ‘Moordenaars,’ zei hij higgend, ‘een vreemd soort mensen.’

De Cock snoof. ‘Zelden,’ reageerde hij loom. ‘In de meeste gevallen zijn ze beangstigend alledaags.’

Bram van Wielingen, de politiefotograaf, drong zich tussen de beide rechercheurs. ‘Als ik de discussie even mag onderbreken,’ zei hij ongeduldig. ‘Ik zou er graag even bij willen om plaatjes te maken. Ik heb niet eeuwig de tijd.’

Vledder wees naar de dode vrouw. ‘Zij wel.’

Het klonk laconiek. Maar zo was het niet bedoeld. Van Wielingen keek hem een paar seconden aan, bromde wat en wendde zich toen tot De Cock. ‘Is hij altijd zo geestig?’

De Cock trok een droevig gezicht. ‘Hij is mijn leerling,’ zei hij droog. ‘Dan weet je wat je van hem kunt verwachten.’

Bram van Wielingen bromde: ‘Heb je nog bijzondere wensen?’

De Cock gebaarde met beide armen. ‘Overzichtsfoto’s. En dan, buiten de gebruikelijke plaatjes van het lijk ook een paar foto’s van de beide ingangen van de steeg. Begrijp je, zowel van de zijde van de Oudezijds Voorburgwal, als van de kant van de Sint-Jansstraat.’

‘Dat kun je krijgen. Anders nog wat?’

‘Nee, dank je.’

Ben Kreuger, de oude dactyloscoop, sjokte met zijn koffer-tje achter Bram van Wielingen aan. De Cock tikte hem op de schouder. ‘Ik had graag dat je die lakleren handtas nu onmiddellijk op vingerafdrukken onderzocht. Ik heb ’m nodig. Ik wil weten wat erin zit.’

De oude Kreuger glimlachte. ‘Dat begrijp ik. Maar ik heb hier in de steeg voor een onderzoek te weinig licht. Ik kom er wel mee naar de Warmoesstraat.’

‘Dat is goed.’

Een forse agent in uniform kwam met dokter Den Koninghe de steeg instappen. De Cock liep de arts tegemoet en begroette hem hartelijk. Hij kende de wat excentrieke lijkschouwer al vele jaren.

‘Een dode vrouw?’ vroeg hij met zijn kraakstem.

De Cock knikte. ‘Wij denken aan wurging,’ zei hij voorzichtig. ‘Er zijn aan de hals duidelijk sporen van een wurggreep.’

Dr. Den Koninghe boog zich over de vrouw, lichtte de oogleden en scheen met een zaklantaarntje in de pupillen. Hij besteedde ruime aandacht aan de spoortjes in de hals en richtte zich toen weer op. Vanover zijn brilletje keek hij De Cock aan. ‘Het is niet zó duidelijk, dacht ik. Het lijkt inderdaad op een verwurging met twee handen. Ik meen echter ook lichte insnoeringen te zien aan de zijkanten van de hals. Een strangulatie met een das of een sjaal lijkt mij niet geheel uitgesloten. Ik denk dat dr. Rusteloos u morgen na de sectie meer inlichtingen kan verschaffen.’ Hij weifelde even, keek wat verstrooid om zich heen. ‘Apropos, rechercheur... de vrouw is dood.’

De Cock onderdrukte een glimlach. ‘Kunt u nog iets zeggen over het tijdstip van de dood?’

De lijkschouwer maakte een afwerend gebaar. ‘U kent me. Ik waag me liever niet aan een uitspraak. Ik zou zeggen... ruim genomen... drie tot zes uur. Maar houdt u er zich niet te strak aan vast. U kunt in uw beroep verrassingen beter vermijden. Goedenacht, heren.’ Hij lichtte beleefd zijn hoedje, knikte vriendelijk in de richting van Vledder en stapte in het kielzog van de agent de steeg uit.

Bram van Wielingen trok echter achter de rug van de dokter een grimas tegen De Cock en richtte zijn Hasselblad op de dode vrouw.

De broeders van de Geneeskundige Dienst stonden wat achteraf en rookten zwijgend een sigaretje. Toen het flitslicht niet meer opflitste, kwamen ze dichterbij. Ze kenden de procedure. De Cock knikte toestemmend. Ze tilden de dode op de brancard, legden een laken over het gezicht en sjorden haar met riemen vast. Het ging vlug, behendig, zonder enige emotie. Bedaard liepen ze de steeg uit. De Cock keek hen na. De brancard wiegde in hun handen.

Bram van Wielingen borg zijn camera op. ‘Ik duik vannacht nog voor je de donkere kamer in,’ zei hij met lichte spot. ‘Al gaat dat natuurlijk ten koste van mijn echtelijk geluk.’

De Cock grinnikte. ‘Jouw echtelijk geluk kan wel een stootje hebben. In ieder geval bedankt. En doe de groeten aan je vrouw.’ Hij draaide zich half om naar Vledder. ‘Ga met de broeders mee naar het sectielokaal en neem haar kleren in beslag.’

‘En dan?’

‘Dan sluit je het sectielokaal en kom je met de kleren naar de Warmoesstraat.’

‘Oké, *boss*.’

De Cock keek hem wat verwijtend aan. Hij was bijzonder op zijn jonge collega gesteld, maar hij hield niet van dat ‘Oké, *boss*’. Hij was geen *boss* en wilde dat ook niet zijn. Hij had nooit naar promotie gestreefd. Rangen interesseerden hem matig. Hij wenste te blijven wat hij was: rechercheur, speurder, handelaar in recht, althans in dat wat hij, De Cock, als recht zag. En dat was niet altijd in wetboeken te vinden.

Hij wierp nog een blik op de plek waar de dode vrouw had gelegen, de haakse bocht, de eenzame lantaarnpaal. Toen draaide hij zich om en liep naar het eind van de steeg. Op de Oudezijds Voorburgwal bleef hij staan en keek hoe de ambulancewagen voorzichtig de gracht afreed. De wagen van de TOHD* was al weg. Plukjes nieuwsgierigen losten op in de traag voortsjokkende stoet Walletjesgangers. De voorstelling was afgelopen.

Met zijn handen diep in de zakken van zijn oude regenjas slenterde De Cock in zijn eentje naar de Warmoesstraat terug. Zijn gezicht vol diepe plooiën stond zorgelijk. Hij had het onbestemde gevoel dat het vinden van de dode vrouw slechts een begin was. Een tragisch begin van een gruwelijke reeks moorden, die hem zou dwingen tot op de bodem van zijn kunnen te gaan. Hij trachtte het gevoel verder te ontleden. Het lukte niet.

Op de hoek van het Oudekerksplein stonden groepjes zware jongens en lichte meisjes. Hun samenzijn had iets heimelijks, iets van een stille samenzwering. Zij klitten schichtig bijeen, spraken met gedempte stemmen. De mare van de moord had zich snel verspreid. Toen de rechercheur voorbijliep, zwegen ze.

* Technische Opsporing en Herkennings Dienst (waarin ook de dactyloscopen en fotografen zijn opgenomen).

De Cock slenterde verder, traag, peinzend. Flarden muziek waaiden hem vanuit de Langs Niezel tegemoet. Ze dreven zijn chaotische gedachten over de dode deinend bijeen op de droeve deun van een zeemanslied. Uit de Old Sailors Place strompelde een stel dronken matrozen.

2

‘Juliette van der Wheere.’

De Cock trok rimpels in zijn voorhoofd. ‘Ju-li-et-te-van-der-Whee-re,’ herhaalde hij langzaam. De klankenreeks echode in zijn herinnering. ‘Het komt mij bekend voor. Ik heb de naam meer gehoord.’

Vledder smeed hem het paspoort toe. ‘Een zekere Henri van der Wheere was een van de grote mannen van het immense C.I.H.-concern.’

‘Chemische Industrie Holland.’

‘Precies. Hij is een maand of vijf, zes geleden vrij onverwachts gestorven. De kranten stonden er destijds vol van.’

De Cock krabde zich achter in de nek. ‘Ja,’ zei hij traag, weifelend. ‘Er was nogal wat deining. Als ik me goed herinner, dan waren er zelfs bladen die suggereerden dat de oude Henri van der Wheere geen natuurlijke dood was gestorven.’ Hij keek peinzend naar Vledder. ‘Zou zij een dochter van hem zijn?’

De jonge rechercheur trok zijn schouders op. ‘Ik ken de relatie niet,’ zei hij onverschillig. ‘Ik heb me daar nooit in verdiept. Ik weet alleen dat de Van der Wheeres tot de rijkste families van het land behoren.’ Hij streek met zijn hand langs zijn neus. ‘Naar haar kleding te oordelen had ook onze Juliette wel een paar stuivers te verteren. De chinchilla bontmantel die zij aanhad, schat

ik heel voorzichtig op een klein jaarsalaris. Ook de rest van haar kleren... allemaal duur spul. Je moet het maar eens bekijken.'

'Dat zal ik straks even doen.' De Cock nam het paspoort op en begon te bladeren. 'Juliette van der Wheere was blijkbaar niet getrouwd. Er is geen naam van een echtgenoot vermeld.'

Vledder schudde het hoofd. 'Stomme kerels,' zei hij zacht grijnzend. 'Ze is een mooigebouwde vrouw. Van een haast klassieke schoonheid.' In zijn stem trilde bewondering. 'Hoe oud was ze?'

'Even kijken. Ze is geboren in Wassenaar... bijna zevenentwintig jaar geleden. Volgens het paspoort was ze één meter achtentzestig lang, had ze blauwe ogen en lichtblond haar. Haar beroep was analiste en ze had haar domicilie in Amsterdam.' De Cock gaf het document aan Vledder terug. 'Laat morgen het fototje vergroten en vraag een stel afdrukken. Het lijkt me een vrij recente opname van het slachtoffer. Het is ook een betrekkelijk nieuw paspoort. Het werd pas vorige maand afgegeven. Er staan nog geen visa in, geen in- of uitreisstempels.' Hij zweeg even, streek met zijn hand langs zijn brede kin. 'Zaten er nog andere papieren in haar handtas?'

Vledder wees naar het zijkamertje. 'Ben Kreuger is er nog steeds mee bezig. Je weet hoe peuterig hij is.'

De Cock grinnikte. Op dat moment kwam de oude dactyloscoop de recherchekamer binnenstappen. Zijn bolronde gezicht zag rood van inspanning. Hij gooide het handtasje van Juliette ruw, onbeheerst op het bureau van De Cock. De zwarte lak zag grijs van de aluminiumpoeder. 'Moet je meemaken!' schreeuwde hij wild. 'Er is niets, helemaal niets. Zelfs niet op de binnenklep.'

De Cock keek hem fronsend aan. 'Ook geen vingerafdrukken van het slachtoffer? Die moeten er toch op staan.'

Kreuger schudde het hoofd. 'Alles is weggeveegd, schoon weggeveegd. Er is geen lijntje, geen fragmentje meer te vinden. Je zult het niet geloven, maar zelfs het spiegeltje in haar make-up-tasje is schoongemaakt.'

'Een zorgvuldige moordenaar.'

'Dat kun je wel zeggen. De dader moet zich alle tijd hebben gegund. Er is hier duidelijk sprake van koel overleg.'

De Cock zuchtte. ‘Papieren?’

De dactyloscoop gebaarde in de richting van Vledder. ‘Haar paspoort heb ik al aan hem gegeven. Dan was er nog een lege envelop, zonder postzegel, zonder dagstempel, gericht aan mevrouw Juliette van der Wheere, Spiegelgracht 237 te Amsterdam. Afzender: Jonathan.’

‘Jonathan?’

Kreuger knikte. ‘Alleen Jonathan. Geen achternaam, geen adres. Ik wilde de envelop straks op het lab even boven de jodiumdampen* houden om te zien of er nog wat op zit. Anders kon je hem wel direct van mij krijgen. Ik stuur je in ieder geval een fotokopie voor het handschrift.’

Vledder kwam verwonderd tussenbeide. ‘Welke vrouw bewaart in haar handtas een lege envelop met alleen haar eigen adres?’

De Cock schoof zijn dikke onderlip naar voren. ‘Ik denk,’ zei hij voorzichtig, ‘dat die envelop niet leeg is geweest. Onze zeer zorgvuldige moordenaar zal de brief hebben weggenomen.’

‘Je bedoelt dat de brief belastend was?’

‘Het kan. Er zijn talloze redenen te bedenken waarom de brief werd weggenomen. Misschien leidde de inhoud wel direct naar de moordenaar.’

Vledder gebaarde wat ongeduldig voor zich uit. ‘Maar waarom nam hij dan alleen de brief en liet de envelop in de handtas?’

De Cock maakte een lichte schouderbeweging. ‘Het lijkt me nog te vroeg om daar al iets zinnigs over te zeggen. Je hebt gelijk, het is merkwaardig. Maar laten we ons voorlopig tot de feiten beperken.’ Hij wendde zich weer tot Kreuger. ‘Was er nog geld?’

‘Zeker. Vrij veel zelfs. Zevenhonderdvijfentwintig gulden in een marokijnlederen damesportefeuille en nog wat pasmunt in een antiek kralen beursje. Je moet het geld straks op je gemak nog maar eens natellen. Verder is er nog een boekje met een paar betaalcheques van de Algemene Bank Nederland, een betaalpasje en een zogenaamde creditcard. Alles op naam van J. v.d. Wheere.’

‘Anders nog iets?’

* In bijzondere gevallen kunnen vingerafdrukken op papier met behulp van jodiumdampen zichtbaar worden gemaakt.

‘Nee, de gebruikelijke spulletjes, niets bijzonders. Nog een paar sieraden, een gouden horloge, een ring met een briljant en een gouden armband.’

De Cock stond van zijn stoel op en begon door de rekerchekamer te stappen. ‘We kunnen roof als motief voor de moord wel terzijde leggen,’ sprak hij nadenkend. ‘Het was de moordenaar blijkbaar niet om geld te doen.’

Kreuger liep naar de kapstok en pakte zijn jas. ‘Ik ga naar huis. Misschien kan ik nog een paar uur slapen.’ Hij keek De Cock grijnzend aan. ‘Moordenaars en hun motieven... dat is jouw werk. Ik ben blij dat ik mij daar niet mee bezig hoef te houden.’ Hij trok zijn jas aan en liep wuivend de kamer uit. ‘Mazzel, mijn vriend,’ riep hij vrolijk. ‘Je zult het nodig hebben.’

De Cock keek hem peinzend na. ‘Ik had dactyloscoop moeten worden,’ zei hij hardop.

De jonge Vledder kwam naast hem staan. ‘Ze gaan allemaal weg,’ zei hij wat wrang. ‘De dokter, de broeders, de fotograaf, de dactyloscoop. Voor hen is het afgelopen. Wij staan aan het begin.’

De Cock knikte traag. ‘En God weet waar we zullen eindigen.’ Het klonk niet profaan, maar ernstig, bijna mystiek. Hij draaide zich abrupt om en liep met grote stappen terug naar zijn bureau. Vledder slenterde achter hem aan, een denkrimpel in zijn voorhoofd. ‘Het is misschien gek, De Cock, maar weet je welke vraag bij mij opkwam, toen ik dat lijk daar onder die straatlantaarn zag liggen?’

‘Nou?’

‘Wat doet zo’n knappe, chic geklede vrouw in die vieze Leidekkerssteeg?’

De Cock liet zich in zijn stoel zakken. ‘Ik denk,’ zei hij wat weifelend, ‘dat ze die Leidekkerssteeg nooit heeft gekend.’

‘Wat?’

De Cock schudde zijn hoofd. ‘Ze is er nooit geweest... in leven.’ Vledder keek hem niet-begrijpend aan. ‘Hoe bedoel je?’

Het gezicht van de oude rechercheur verstarde. ‘Juliette van der Where... ze stierf niet in die steeg. Ze werd er neergelegd.’

De mond van Vledder viel open. ‘Neergelegd?’ In zijn stem klonk ongeloof. ‘Waar haal je dat vandaan?’

De Cock glimlachte. ‘Een simpele vaststelling van feiten,’ zei hij halfschertsend. ‘En een goed inzicht. Geloof me, als je opmerkelijk was geweest, had je tot eenzelfde conclusie kunnen komen.’ Vledder trok een verongelijkt gezicht. ‘Wat voor feiten?’

De Cock boog zich iets naar voren, de beide ellebogen steunend op zijn bureau. ‘Ik maak je geen enkel verwijt,’ zei hij geruststellend. ‘Zeker niet. Ik had onmiddellijk, vanaf het eerste moment, het gevoel dat er iets niet klopte... dat de encenering niet juist was. Ik heb me suf geprakkiseerd. En het heeft echt wel een tijdje geduurd, voordat ik begreep wat er verkeerd was.’

Hij grabbelde in een van de zijzakken van zijn colbert en stak een verfrommelde sigaret op. ‘Zie je,’ zei hij door een wolk van rook, ‘die opgetrokken knieën bevielen me niet. Dat paste niet in het beeld. Als iemand liggend op zijn rug sterft en er is ruimte, dan strekken de knieën zich. De spieren worden slap en alleen al door het gewicht komen de benen rechthout te liggen.’ Hij zuchtte. ‘Juliette van de Wheere lag op haar rug, er was ruimte en haar knieën waren niet gestrekt. Toen de broeders haar lichaam op de brancard tilden, zag ik dat de knieën zelfs in die opgetrokken houding waren verstijfd. Lijkstijfheid treedt ongeveer een uur na de dood op en begint bij de kaak. Na drie tot zes uur is het hele lichaam verstijfd. Let wel... verstijfd in de houding waarin het lichaam zich bevindt.’

Vledder keek hem fronsend aan. ‘Je wilt dus zeggen,’ sprak hij nadenkend, ‘dat het lichaam van Juliette van der Wheere in de steeg is gekomen toen de lijkstijfheid al was voltooid.’

De Cock stak gebarend een vinger omhoog. ‘Heel goed. Conclusie: Juliette stierf niet in de Leidekkerssteeg. Ze werd er neergelegd en dat op een tijdstip, gelegen tussen drie en zes uur na haar dood. De lijkstijfheid had zich al voltooid... voltooid in een houding met opgetrokken knieën.’

De ogen van de jonge Vledder begonnen te schitteren. Hij klopte De Cock op zijn brede schouder. ‘Zittend,’ riep hij enthousiast. ‘Natuurlijk. Ze stierf, althans verstijfde in een zittende houding. En als ik mij de stand van de knieën herinner, dan was dat in een vrij lage stoel.’

De Cock keek naar hem op. ‘Ja,’ zei hij, ‘een diepe fauteuil of de achterbank van een auto.’

Een tijdlang zwegen beiden. Hun gedachten speelden met nieuwe perspectieven. Buiten in de Warmoesstraat lalde een dronken vent. Vledder was de eerste die het zwijgen verbrak. ‘Weet je, De Cock,’ zei hij somber, ‘er was er één die de Leidekkerssteeg wél kende... de moordenaar.’

De grijze speurder staaarde voor zich uit. Het was alsof de laatste opmerking van zijn jonge collega hem ontging, alsof de woorden langs hem gleden in het niets, in een vacuüm zonder echo. Minuten gingen voorbij. Toen kwam De Cock in beweging, plotseling, versneld. Met zijn typische, wat waggelende gang beende hij naar de deur. ‘Pak haar sleutels,’ riep hij.

Vledder keek hem verbaasd aan. ‘Welke sleutels?’

De Cock wees naar zijn bureau. ‘Uit haar tasje. We gaan naar de Spiegelgracht.’

3

De nacht was zwoel. De warmte van de dag trilde nog na, kleefde aan het asfalt, de muren. De oude binnenstad lag te dommelen, slapen deed ze nooit. Er waren altijd mensen in de straten, op de pleinen en grachten. Vledder stuurde de politiewagen snel, ongehinderd over de Dam, het Rokin. Het tumultueuze verkeer van overdag was er niet. Een enkele auto raasde voort, een taxi, een runner*, een snorder**, een late feestganger op weg naar huis.

* Runner, iemand die voor hotels, gokhuizen en bordelen klanten tracht te werven.

** Snorder, iemand die zonder vergunning met zijn wagen taxidiensten verricht.

Vledder parkeerde de wagen aan de walkant op de hoek van de Prinsengracht. Hij sloot de mobilfoon en draaide het contact af. De oude motor dieselde nog een beetje na. Ze stapten uit en deden de portieren zachtjes dicht. Langzaam slenterden ze over de brug naar de zijde van de Spiegelgracht.

Bij nummer 237 bleven de beide rechercheurs staan en keken omhoog. Er brandde geen licht. Op de glimmend gelakte buitendeur zat een geelkoperen plaat met *J. v.d. Wheere* in zwarte letters.

De Cock drukte op de bel. Het gerinkel klonk tot buiten door. Ze wachtten geduldig. Er gebeurde niets. Geen enkele reactie. Toen het geluid van de bel was weggeëbd, doezelde het grachtje verder. Na een paar minuten haalde De Cock de sleutels uit zijn zak en ontsloot de zware buitendeur. Ze keken scherp om zich heen. Er was niemand... niemand in hun gezichtskring. Ze duwden de deur verder open en gingen naar binnen. Voorzichtig, in het schaarse licht van hun zaklantaarns, stapten ze de hal in. Daar bleven ze staan en luisterden. Er was geen enkel gerucht. Het huis scheen verlaten. Een grote staande klok tikte traag de seconden weg.

Voor hen lag een lange, marmeren gang. Omzichtig stapten ze verder. De gang voerde naar een modern ingerichte keuken. De Cock keek om zich heen, voelde aan de pannen, bekeek het fornuis en liet zijn wijsvinger langs de dekplaat glijden. Daarna deed hij de koelkast open. Het interieurlichtje wierp grote slagshaduwen op de wanden en tegen het plafond.

Vledder grijnsde. 'Heb je honger?'

De Cock antwoordde niet. Hij verliet de keuken, stapte de gang weer in en kwam via een deur rechts in een ruime, hoge zitkamer. Hij liep naar het raam. De rode velours gordijnen waren dichtgetrokken.

Vanaf het raam liet hij het licht van zijn zaklantaarn door het vertrek glijden. Het ovaal danste over de zwartmarmeren schoorsteen, de ouderwetse pendule, de leren bank, de diepe fauteuils en de in smeedijzer gevatte onyxtafel. Hij liep naar de bank en bekeek haar zorgvuldig. Daarna bukte hij zich en streek met zijn tastende vingers over het vloerkleed.